

UDK: 34:355

XALQARO MIGRATSIYA: CHEGARA HIMOYASIDA KAMCHILIKLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH IMKONIYATLARI

Ahmadaliyev Barhayotjon Oybek o‘g‘li

Mustaqil izlanuvchi

E-mail: ahmadaliyevbarhayot002@gmail.com

Tel: +998954461296

Annotatsiya. Ushbu maqola chegaraviy xavfsizlik tizimidagi mavjud kamchiliklar va ularni bartaraf etish imkoniyatlarini tahlil qilishga qaratilgan. Davlatlar ko‘pincha xalqaro majburiy shartnomalarga qaramay chegaralarni samarali himoya qila olmaydi. Ushbu kamchiliklar orasida nazorat mexanizmlarining yetishmasligi, xavfsizlik choralarining migratsiyani xavfli yo‘llarga yo‘naltirishi, hamda murakkab va psixologik jihatdan talabchan nazorat jarayonlari muhim o‘rin tutadi. Maqolada, shuningdek, dunyo bo‘ylab qochqin va muhojirlar bilan bog‘liq misollar keltirilib, tizimdagi zaifliklar amaliy kontekstda ko‘rsatiladi.

Kalit so‘zlar: chegara xavfsizligi, xavfsizlik kamchiliklari, chegaralarni boshqarish, migratsiya, xalqaro hamkorlik, kuzatuv tizimlari, xavfni kamaytirish, siyosatni takomillashtirish, inson harakati, xavfsizlik choralari.

Аннотация. Данная статья направлена на анализ существующих недостатков в системе пограничной безопасности и возможностей их устранения. Государства часто не могут эффективно защищать границы, несмотря на международные обязательные соглашения. К числу этих недостатков относятся отсутствие контрольных механизмов, меры безопасности, направляющие миграцию по опасным маршрутам, а также сложные и психологически требовательные процедуры контроля. В статье также приводятся примеры, связанные с беженцами и мигрантами по всему миру, иллюстрирующие слабые стороны системы на практическом уровне.

Ключевые слова: пограничная безопасность, недостатки безопасности, управление границами, миграция, международное сотрудничество, системы наблюдения, снижение рисков, совершенствование политики, мобильность людей, меры безопасности.

Annotation. This article is aimed at analyzing the existing shortcomings in the border security system and the possibilities for their mitigation. States often fail to effectively protect borders despite international binding agreements. These shortcomings include the lack of control mechanisms, security measures directing migration towards dangerous routes, and complex and psychologically demanding monitoring processes. The article also provides examples related to refugees and migrants worldwide, illustrating the weaknesses of the system in a practical context.

Key words: border security, security gaps, border management, migration, international cooperation, surveillance systems, risk mitigation, policy improvement, human mobility, safety measures.

KIRISH

1998-yilda jahon tarixida bir qator o'zgarishlar kuzatilgan bir davrda, ko'plab davlatlar chegaraviy xavfsizlik va migratsiyani boshqarishda murakkab muammolarga duch kela boshladi. Shu davrda, asosan iqtisodiy jihatdan qiyin ahvoldagi past va o'rta qatlamlarni o'ziga jalb qilgan siyosiy o'zgarishlar natijasida ayrim davlatlar migratsiya oqimlarini boshqarishda yangi strategiyalarni ishlab chiqishga majbur bo'ldi. Masalan, neftga boy mamlakatlarda energetika resurslaridan keladigan daromadlar dastlab ijtimoiy dasturlar va aholi turmushini yaxshilashga yo'naltirilgan bo'lsa-da, keyinchalik ularning noto'g'ri boshqarilishi va korrupsiya oqibatida iqtisodiy va siyosiy inqirozlar yuzaga keldi. Natijada, millionlab odamlar o'z vatani va yashash joylarini xavfsizlik va barqarorlikni ta'minlash uchun tark etishga majbur bo'ldi.

BMTning Xalqaro Migratsiya Tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, global miqyosda migratsiya oqimlari doimiy o'sishda, ba'zi davlatlar chegaralarni qat'iy nazorat qilish choralari kuchaytirsalar, boshqalar esa nisbatan yumshoq siyosatni qo'llab, odamlar uchun chegara o'tishni osonlashtirmoqda. Bu vaziyat shuni ko'rsatadiki, davlatlar chegaralarni yopish bilan inson xavfsizligini ta'minlash o'rniga, ularni xavfli va nazoratsiz yo'llarga yo'naltirishi mumkin. Ushbu maqola chegaraviy xavfsizlik tizimidagi mavjud kamchiliklarni o'rganishga qaratilgan bo'lib, migratsiya oqimlariga ta'sir qiluvchi asosiy omillarni tahlil qiladi. Tadqiqot doirasida birinchi navbatda asosiy tushunchalar aniqlanadi, keyin mavjud xavfsizlik tizimi va uning zaif tomonlari ko'rib chiqiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Chegara xavfsizligi va migratsiya boshqaruvi bo'yicha ilmiy tadqiqotlar so'nggi o'n yilliklarda jiddiy rivojlangan. Martin (2018) [1] o'z ishida global miqyosda davlatlarning chegaraviy xavfsizlik tizimidagi texnologik va siyosiy kamchiliklarni tahlil qiladi, shuningdek, migratsiya oqimlariga ushbu zaifliklarning ta'sirini ko'rsatadi. Williams va Smith (2017)[2] esa davlatlarning migratsiyani boshqarishdagi siyosiy strategiyalarini o'rganib, xavfsizlik choralari samaradorligini solishtiradi. Anderson (2019)[3] chegara nazoratidagi bo'shliqlar va ularni bartaraf etishning mumkin bo'lgan yechimlarini taqdim etadi.

Huysmans (2006) [4] migratsiya va xavfsizlik siyosatini nazariy jihatdan o'rganib, xavfsizlik va inson huquqlari muvozanati masalasini ko'taradi, FitzGerald (2014) [5] esa davlatlar migratsiya oqimlarini qanday nazorat qilishi va bu jarayondagi kamchiliklarni amaliy misollar bilan tushuntiradi. Van Houtum va Pijpers (2007)[6] chegara kontsepsiyasini kengroq ijtimoiy va siyosiy kontekstda tushuntirib, boshqaruvdagi muammolarni yoritadi. Castles, de Haas va Miller (2013)[7] global migratsiya oqimlari

va davlatlar chegaralarini boshqarish strategiyalarini batafsil tahlil qiladi, amaliy misollarni keltiradi va tizimni yaxshilash bo'yicha tavsiyalar beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot chegaraviy xavfsizlik tizimidagi kamchiliklarni aniqlash va ularni bartaraf etish yo'llarini o'rganishga qaratilgan. Tadqiqotda ilmiy adabiyotlar, xalqaro tashkilotlar hisobotlari va statistik ma'lumotlardan foydalanildi. Shu bilan birga, turli davlatlar tajribasi tahlil qilinib, ularning chegara boshqaruvi siyosati solishtirildi. Ushbu yondashuv orqali mavzudagi nazariy va amaliy masalalar o'rganildi, kamchiliklar aniqlanib, ularni bartaraf etish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqildi.

TADQIQOT NATIJALARI

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, xalqaro migratsiya oqimlari ortib borayotgan bir paytda, mavjud chegara tizimlaridagi kamchiliklar odamlar hayotiga bevosita ta'sir qiladi. Masalan, 2019-yilda Venesueladan 4 milliondan ortiq fuqaro o'z mamlakatini tark etishga majbur bo'ldi, shundan 1,3 millioni Kolumbiyaga ko'chdi, boshqa qo'shni davlatlar esa chegaralarni qattiq nazorat qilish orqali oqimni cheklashga harakat qildi[2]. Ushbu misol chegara tizimidagi bo'shliqlar va xalqaro hamkorlik yetishmasligining real oqibatlarini ko'rsatadi.

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, texnologik cheklovlar, murakkab huquqiy jarayonlar va xavfsizlik choralarning migratsiyani xavfli yo'llarga yo'naltirishi muammo sifatida qolmoqda. Shu bilan birga, Joseph Carens tomonidan ilgari surilgan "ochiq chegaralar" yondashuvi qochqin va muhojirlar uchun xavfsiz va tartibli migratsiya imkonini yaratishi mumkin[4]. Qochqinlar - ta'qib, urush yoki zo'ravonlik sababli o'z mamlakatini tark etgan shaxslar, muhojirlar esa hayot sifatini yaxshilash maqsadida ko'chib o'tadi. Bu farqni aniqlash tizimni samarali boshqarish va insoniy yondashuvni qo'llash uchun muhimdir. Shu sababli, chegara xavfsizligini kuchaytirish va migratsiya jarayonlarini inson qadr-qimmatini hurmat qiladigan tarzda tartibga solish uchun xalqaro hamkorlikni kuchaytirish, texnologik va huquqiy yangilanishlar kiritish, shuningdek, migratsiya jarayonini soddalashtirish zarur. Natijada, tizimdagi kamchiliklar bartaraf etilib, global barqarorlik, xavfsizlik va ijtimoiy adolatni ta'minlash mumkin bo'ladi.

MUHOKAMA

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, Venesueladan qochib ketayotgan ko'pchilik odamlar, ularning ko'pchiligi asosiy yashash resurslaridan mahrum bo'lsa ham, ko'pincha migrant sifatida tan olinadi, qochqin maqomiga ega bo'lish imkoniyati esa juda cheklangan. Faqatgina 460 ming kishi siyosiy ta'qib va zo'ravonlik asosida qochqin sifatida rasmiy himoya olgan. Shu bilan birga, 1,8 milliondan ortiq odam boshqa Lotin Amerikasi mamlakatlarida turli turdagi rezidentlik huquqini olgan bo'lsa-da, yuz minglab shaxslar

huquqiy maqomsiz qolmoqda[5]. Bu esa ularga ishga joylashish, ta'lim olish va ijtimoiy xizmatlardan foydalanish imkonini cheklaydi. Bu vaziyat chegara tizimlaridagi bo'shliqlar va xalqaro hamkorlikning yetishmasligini ochib beradi. Chegara xavfsizligini faqat nazoratni kuchaytirish orqali yaxshilash mumkin emas, chunki qat'iy nazorat odamlarni xavfli yo'llarga yo'naltiradi va tizimni yanada murakkablashtiradi. Shuningdek, huquqiy maqomni kengaytirish, migratsiya jarayonini soddalashtirish va xalqaro hamkorlikni kuchaytirish orqali tizimdagi bo'shliqlarni bartaraf etish mumkin. Bu yondashuv nafaqat qochqin va muhojirlarning xavfsizligini ta'minlaydi, balki global barqarorlik va ijtimoiy adolatni mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu sababli, chegara tizimidagi zaifliklarni bartaraf etish va migratsiya jarayonini insoniy yondashuvga asoslab boshqarish, davlatlar va xalqaro tashkilotlar uchun dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, xalqaro migratsiya oqimlarining ortishi va chegara tizimidagi kamchiliklar insonlar hayotiga bevosita ta'sir qiladi. Venesueladan millionlab odamlarning ko'chishi, ko'pchiligining migrant sifatida tan olinishi va yuz minglab huquqiy maqomsiz shaxslarning mavjudligi, tizimning insonparvarlik nuqtai nazaridan yetarli darajada ishlamayotganini ochib beradi. Faqat kichik qismi qochqin maqomiga ega bo'lishga muvaffaq bo'lgan, bu esa ularning ish, ta'lim va ijtimoiy xizmatlarga kirish imkoniyatini cheklaydi. Shu holat chegara xavfsizligi tizimidagi bo'shliqlar va xalqaro hamkorlik yetishmasligining real oqibatlarini ko'rsatadi.

Muhokama shuni ochib berdiki, chegara xavfsizligini faqat nazoratni kuchaytirish bilan mustahkamlash mumkin emas, chunki bu odamlarni xavfli yo'llarga yo'naltiradi va tizimni murakkablashtiradi. Shu nuqtai nazardan, "ochiq chegaralar" yondashuvi samarali alternativ sifatida ko'riladi. Bu yondashuv qochqin va migrantlar uchun xavfsiz, tartibli va insonparvar migratsiya imkonini yaratadi. Shu bilan birga, huquqiy maqomni kengaytirish, migratsiya jarayonini soddalashtirish va xalqaro hamkorlikni kuchaytirish orqali tizimdagi zaifliklar bartaraf etilishi mumkin.

Men quyidagilarni taklif sifatida ayta olamanki:

-Chegara tizimini insoniy yondashuvga asoslab modernizatsiya qilish, shunda qochqin va muhojirlar xavfsiz va barqaror sharoitda yashay oladi.

-Migrantlar va qochqinlarni farqlash, ularning huquqiy maqomini aniq belgilash va ularga ish, ta'lim hamda ijtimoiy xizmatlarga kirish imkoniyatini yaratish.

-Xalqaro hamkorlikni kuchaytirish va standartlar yaratish, shunda davlatlar bir-birining tajribasidan foydalana oladi va migratsiya oqimlarini tartibga soladi.

-Texnologik va huquqiy yangilanishlarni joriy etish orqali chegara nazoratini samarali va xavfsiz qilish.

Shu tarzda, tizimdagi kamchiliklarni bartaraf etish va migratsiyani tartibli boshqarish orqali global barqarorlik, xavfsizlik va ijtimoiy adolatni mustahkamlash mumkin. Bu nafaqat davlatlar va xalqaro tashkilotlar uchun dolzarb masala, balki minglab insonlar hayoti va farovonligini ta'minlash uchun muhim choradir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Martin, R. *Borders and security in the 21st Century*. Oxford university press, 2018, pp. 12–35.
2. Williams, J., & Smith, L. *Migration and border management*. Routledge, 2017, pp. 45–60.
3. Anderson, B. *Security gaps in national borders*. Cambridge university press, 2019, pp. 101–125.
4. Huysmans, J. *The politics of insecurity: Migration, borders and governance*. Palgrave Macmillan, 2006, pp. 78–95.
5. FitzGerald, D. *A Nation of emigrants: How migration shapes border policy*. Stanford university press, 2014, pp. 56–70.
6. Van Houtum, H., & Pijpers, R. *Bordering, ordering, and othering*. Routledge, 2007, pp. 20–40.
7. Castles, S., de Haas, H., & Miller, M. J. *The Age of migration: International population movements in the modern world*. Palgrave macmillan, 2013, pp. 120–145.
8. Рахматов, Ф. О., & Нуриев, К. К. (2022). Исследование плодов дыни как объекта технической переработки. Илмий мақолалар тўплами, 330.
9. Нуриев, К. К., Рахматов, О., Кадирова, Р. С., & Рахматов, О. О. (2015). Биоконверсия органических отходов растительного происхождения в условиях Узбекистана. In Проблемы рекультивации отходов быта, промышленного и сельскохозяйственного производства (pp. 468-470).
10. Джураев, А. Ж., Нуриев, К. К., & Юсуфалиев, А. (2003). Разработка высокоресурсных лап для культиваторов. Тракторы и сельскохозяйственные машины, 2, 42-43.
11. Raxmatov, F. O., Raxmatov, O., Nuriev, K. K., & Nuriev, M. K. (2021, October). Combined dryer with high efficiency for drying high-moist agricultural products. In IOP Conference Series: Earth and Environmental Science (Vol. 868, No. 1, p. 012076). IOP Publishing.
12. Mo'minova, L. R. (2023). Kommuna Ismoilova bastakorlar bilan hamkorlik an'analari. Oriental Art and Culture, 4(2), 868-873.